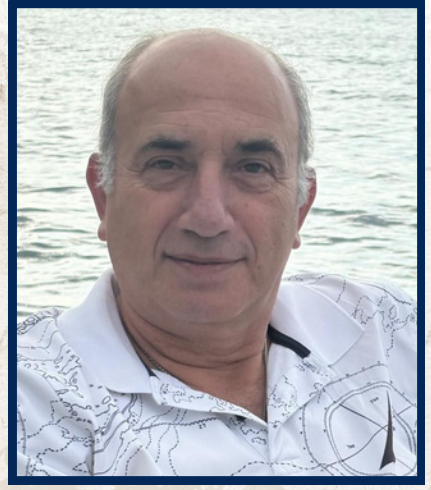

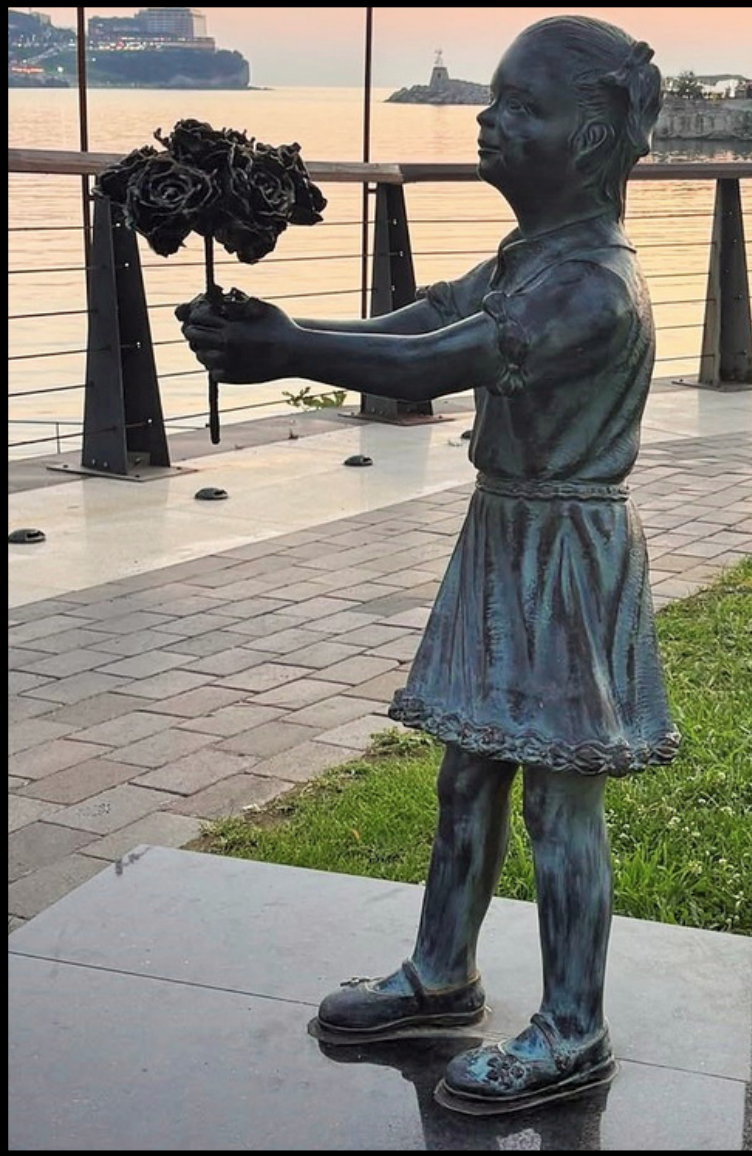

MAVİ YAZILAR

Ferruh N. Ayoğlu

O'NUN ÖYKÜSÜ

Başlarken...

“Tarihsel süreçte yaşanan her an, kendinden önceki anların bir sonucu, kendisinden sonrakilerin belirleyicisidir.” Uzun zaman önce kaleme aldığım bir yazıda karalamıştım bu satırları. Bu yüzden inanırım; bir insanın öyküsü çok insanın öyküsüdür aslında. Hayat dediğimiz, iç içe geçmiş bir öyküler yumağı değil mi?

-I-

Severdi onu. İnsanın yüreğine saplandığı söylenen deniz gözlerle uzaktan bakıp seyretmiş olmalı. Özlemiş, kavuşunca çocuklar gibi sevinmiş, yüreği hızla çırpınmış olmalı. Anlıyorum, hissediyorum; hatta eminim neredeyse.

-II-

16 Eylül 1890... Gece... Saat 21:00 suları...
33.28.060 N, 135.52.473 E tahmini...
Ertuğrul Fırkateyni içine düştüğü tayfunla boğuşuyordu... Aslında söylemeye, “olmaz” demeye çalışmışlardı ama olmamıştı. Emir demiri kesmişti yine.

Ertuğrul, Haliç'te Taşkızak Tersanesi'nde yapılmıştı. 1854'de başlayan yapımı 1863'te bitmiş, 18 Ekim 1863'te Padişahın huzurunda denize indirilmişti. Osmanlı tahtında Sultan Abdülaziz oturuyordu. Bir yıl sonra, 1864'te Büyük Britanya'ya gönderildi Ertuğrul, Londra'da buhar makineleri monte edildi, 1865'te İstanbul'a döndü. Uzunluğu 260 ft (79 m), genişliği 51 ft (15,5 m), su çekimi 26 ft (8 m), gemi derinliği 84 ft (25,6 m) idi. Kömürünü yüklediğinde 600 hp gücündeki iki motoruyla 10 NM süratle 9 saat seyir yapıyordu. İstanbul'a geri dönüşünde Dolmabahçe sarayı önüne demirlediler. Sonra Haliç'e gönderdiler. Gemiler özler. Seyrüseferde olmak ister gemiler. Sevdasına kavuşamayan gibi, çürür gider yüreği.

1876'da önce üç aylığına V. Murad, ardından II. Abdülhamid Osmanlı tahtına çıktı. Japon İmparatorunun akrabası Prens Akihito bir savaş gemisiyle İstanbul'a gelmişti. Adettir; II. Abdülhamid iade-i ziyaret yapılmasını istedi, Ertuğrul'un gitmesini istedi; teknenin yakışıklısı olmaz, dışidir tekne, güzeli olur; Donanma'nın güzeliydi Haliç'te yatan Ertuğrul.

Kimileri "olmaz" demek istedi; Haliç'te bağlı geminin çürük olduğunu düşünüyorlardı. Kimilerine göre yolundaydı her şey; öyle yazdılar raporlarına. Emir kesti demiri. Ertuğrul, demir aldı İstanbul'dan; 1889'un Temmuz'uydu. Kafile başkanı Kaptan Miralay Osman Bey idi. Süveys Kanalı'nda arıza verdi

Ertuğrul Fırkateyni

Ertuğrul; ilk arızasıydı. Ertuğrul, biliyor olmalıydı durum, hissetmiş olmalıydı o yıllarca beklediği seyrüseferin onu nereye götüreceğini.

Liman liman dolaşarak seyretti. Singapur'a varmıştı, Miralay Osman Bey'e Mirliva rütbesi verildi. Hava kötüydü, seyrüsefere izin vermiyordu deniz. Singapur'da dört aydan fazla demirde kaldı Ertuğrul; denizin iznini bekledi; 3 Mart 1890'da ayrıldı Singapur'dan. Saygon'da kömür aldı. 20 Mart'ta demir almak istedi Saygon'dan, deniz "dur" dedi bir kez daha. Bekledi, 8 Nisan'a kadar. 15 Nisan'da Hong Kong'a ulaştı, 22 Mayıs'ta Nagasaki'ye demir aldı. Bir kez daha "dur" dedi deniz, Foçu'da bekledi. Nagasaki'ye ulaştı. Ve İstanbul'dan demir aldıktan 11 ay sonra, 7 Haziran 1890'da Japonya'da Yokohoma Limanı'na demirledi.

Şaşalı bir törenle karşılandı Ertuğrul. Amirali saray arabasıyla gitti İmparatorun yanına. Bir bandosu bile vardı Ertuğrul'un; üç ay kaldığı Japon sularında, çevresini saran binlerce kayığa konser verdi. Hasretle beklediği seyrüseferde, sahnenin bütün ışıkları onu gösteriyordu. Belki de ağlamıştır Ertuğrul; bu ilgi, bu ihtimam iki damla yaş olup akmıştır güvertesinden, damlamıştır maviye.

Yazılı ve yazısız kuralları vardır maviyle bütünleşmenin; binlerce yılın imbiğinden süzülür gelir; çoğu da acıdan ders almıştır. Seyrüseferde plan önemlidir. Ama deşikendir de. Çünkü denizde olan bilir; ilk kuraldır; son sözü deniz söyler. Ertuğrul, planlandığı gibi, 15 Eylül 1890'da demir aldı Yokohoma Limanı'ndan; Japon Deniz Kuvvetleri'nin tayfun uyarısına aldırmadan.

Tayfun... Korkulu rüyası denizcilerin... Kuzetbatı Pasifik'in hızı saatte 120 km'yi aşan kasırgasını anlatır... İlerlemekte zorlanıyordu Ertuğrul. Teknenin aşkıdır deniz; her aşık gibi, aşkının koynunda olmak ister.

Birden fazla direği olan yelkenli teknelerin kışa en yakın direğine mizena direği, üç parçadan oluşan direğin en üstteki parçasına babafingo denir. Mizena babafingosuna açılan ilave bir yelken seyrüsefere destek olur. Ertuğrul'un 130 ft (40 m) yüksekliğindeki mizena babafingosuna dayanamadı tayfuna, kırıldı, diğer yelkenlere de hasar verdi. Kanadı kırılan kuş gibiydi Donanmanın güzeli. Güverteyi oluşturan paneller önden ayrıldı. kömür depolarına su sızdı.

Bir tekne de bulunanların tümü, teknenin ve birbirlerinin mavi yoldaşıdır artık. Ertuğrul ve yoldaşları dört gün boyunca mücadele ettiler, savaştılar tayfunla. Pompalar yetersizdi, kovalarla boşaltmaya çalıştılar suyu. Yelkenleri yamadılar tayfunun ortasında. Gemiye dolan su, makine dairesindeki fırınlardan birini söndürdü. Hareketsiz kaldılar.

Son sözü deniz söyleyecekti yine... Sürüklendiler... Ve, 18 Eylül 1890... Ertuğrul, Donanmanın güzeli Kuşimoto'nun doğusundaki Kii Oshima Adası'nın doğu sahilindeki Funakura Kayalıkları'na çarparak battı; yüreği Ertuğrul'un aşkının koynundaydı artık. Ertuğrul'un 61'i subay ve memur, 548'i er ve erbaş 609 kişilik mürettebatından sadece 69 denizci kurtuldu; diğerleri, 540'ı Ertuğrul'un mavi yoldaşlarından, Kaptan Mirliva Osman Bey de dahil, mavi oldular...

-III-

Osmanlı tahtında II. Abdülhamid oturuyordu hâlâ. Ertuğrul Fırkateyninin hazin hatırasının üstünden hayli zaman geçmişti. Bir tür modaydı, pek çok ülkede "saltanat yatı" da denilen yatlar vardı. Bir yat siparişi verildi. Adı Ertuğrul koyuldu.

İngiltere'de Tyne Nehri'nde bulunan Armstrong, Whitworth & Co.Ltd.'nin Elswick Tersanesinde yapılan Ertuğrul yatı 260 ft (79,2 m) uzunluğundaydı. Eni 27,6 ft (8,3 m), derinliği 15 ft (4,5 m), draftı 10 ft (3 m) olan 900 ton ağırlığındaki yatın R & W Hawthorn Leslie yapımı toplamda 2500 hp gücünde iki adet üç silindirli buharlı motoru vardı. Çift uskurluydu. Baş kasarası vardı.

Başından bacalara uzanan bölümde oturma odası, bekleme odaları, Sultan'ın kullanacağı bir salon, yemek salonu, kamaralar ve çalışma odası bulunan Sultan'a ait büyük bir salon bulunuyordu. Sultan'a ait bölümün haricinde de dört kamara ve salon. Hepsi büyük bir itina ile Sultan'a yakışacak şekilde döşenmişti.

Sultan'a ayrılan bölümdeki yemek salonu

Sultan'a ait oturma salonu

Sultan'ın kamarası

Tekneler... Onlar da bekler tıpkı bizim gibi... Özlerler... Hasret çekerler... Yapımı tamamlanan Ertuğrul, Elswick Tersanesinin kızağında sabırsızlıkla denizine kavuşmayı beklerken bile çok güzeldi aslında. Onu tasarlayan mühendisler, ona emek veren işçiler, öylece durup karşısında, büyük bir gurur ve hayranlıkla izlemiş olmalılar eserlerini. "Kuğu gibi bembeyaz narin silüeti,

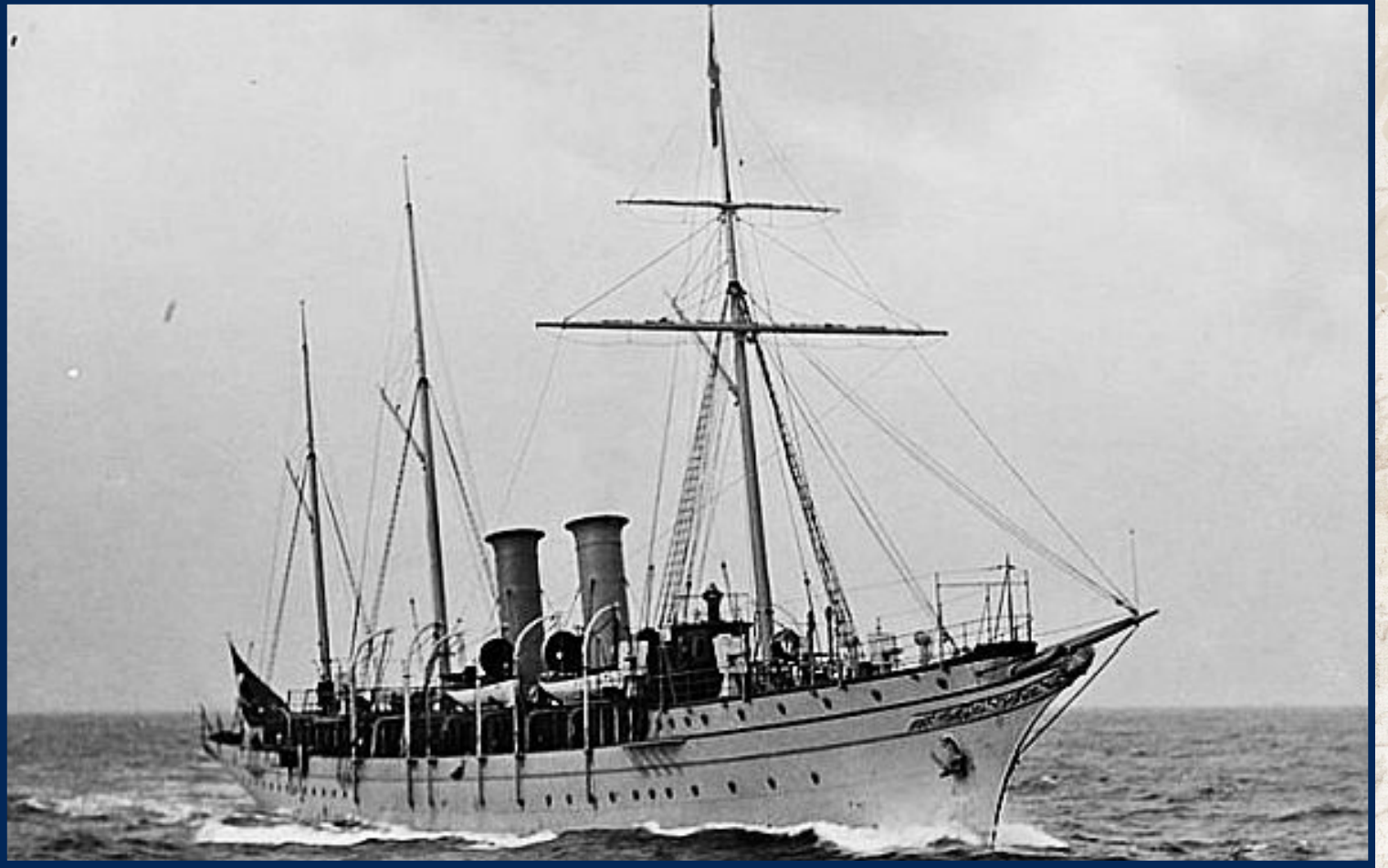
Ertuğrul Yatu denize indirilmeyi bekliyor

zarif üstyapısı ve son derece zevkli iç dekorasyonu" hayranlık uyandıracak güzellikteydi belli ki.

Ertuğrul Yatu'nun denize indirilme töreni

30 Aralık 1903'te Tyne Nehri'ne indirildi Ertuğrul. 1904'te yapılan açık deniz seyir tecrübesinden sonra İstanbul'a geldi.

Ertuğrul Yatu Tyne Nehri'nden denize açıldıktan sonra

Ertuğrul Yatı İstanbul'da

Belki inanılmaz gelecek, belki nedenleri de var ama yine de anlaşılmaz bir durum; Ertuğrul'un yapımını isteyen, çok uzaktaki bir tersaneye siparişini veren Sultan II. Abdülhamid, görenleri hayranlık içerisinde bırakan, fotoğrafı kartpostalları süsleyen Ertuğrul'u hiç kullanmadı. Rivayet odur ki, Donanmaya da mesafeliydi II. Abdülhamid. Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilişinde Sarayın etrafını sarmıştı Donanma; zaten Osmanlı-Rus Savaşı'nda yenilgiyi de önleyememişti. Donanmayı Haliç'e hapseden de oydu. Ondan sonra, 1909'da, 65 yaşındayken tahta çıkan Sultan Mehmed Reşad sıkça kullandı Ertuğrul'u, seyirler yaptı.

-IV-

Güvertede ayakta durup Marmara'yı seyretmiş olmalı deniz gözleriyle. Belki doğup büyüdüğü şehrin sahiline vuran dalgaları. O zamanlar Avusturya-Macaristan bandırları yolcu ve posta gemileri olurdu, Nemçe vapuru derlerdi. Belki de 1905 Şubat'ının soğuşunda İstanbul'dan demir alıp Beyrut'a giden Nemçe vapuruyla yaptığı o yolculuğu. Nereden başladıysa başlamıştı işte, severdi denizi.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından uzun süre kullanılmadı, İstanbul'da bağlı kaldı Ertuğrul. Hizmetten alınmıştı. Ağlamış olmalı geceleri sessiz sessiz. Belki garip gelir bazılarına ama

ben inanırım; hüzünlenir, hatta ağlar tekneler öyle uzun uzadıya bağlı kaldığında; insanlar gibi.

Cumhuriyetten sonra yeniden elden geçirildi Ertuğrul; 1926 Eylül'ünde yeniden hizmete alındı. Ertuğrul, İmparatorluk'un son Cumhuriyet'in ilk yatı oldu; o zamanki söylenişle Riyaset-i Cumhur Yatı.

Seviyordu Ertuğrul'u. Bundan eminim. Onun Ertuğrul Yatı'nda çekilmiş fotoğraflarına baktım; siz de bakın; hep gülüyor yüzü, hep ışıldıyor gözleri, hep mutlu.

Çok anısı vardı Ertuğrul ile. Belki de o gün, güvertede denizi seyrederken deniz gözleriyle, o Temmuz gününü düşünüyordu; 1 Temmuz 1927'yi. Sekiz yıl önce, Mayıs'ın 16'sında bir gemiyle ayrılmıştı İstanbul'dan. Sonra, bir coğrafyanın kaderini değiştiren o büyük macera. Sekiz koca yıl geçmişti İstanbul'a dönmeden. İzmit'e kadar trenle gelmiş, oradan Ertuğrul'a binmişti İstanbul'a giderken 8 yıl sonra.

Önemliydi Ertuğrul onun için; bundan da eminim. İngiltere Kralı VIII. Edward 1936'da Nahlin isimli Kraliyet Yatıyla ziyarete gelmişti Türkiye'yi; Moda'ya demirledi. Attığı her adımı, usta bir satranç oyuncusu gibi planlayan deniz gözlü o adam Ertuğrul Yatıyla gitti Moda'ya. Kralı yatına davet etti yarışları izlemek için. 1937'ydi. Haziran. Ürdün Kralı Emir Abdullah İstanbul'da Beylerbeyi Sarayı'nda konuk ediliyordu. Ne oldu biliyor musunuz, 5 Haziran'da trenle Haydarpaşa Garı'na geldi deniz gözlü adam. Ürdün Kralı, onu karşılamak için Haydarpaşa'ya gelmişti. Ürdün Kralı ile birlikte Ertuğrul'a bindiler, açıkta tören düzeninde bulunan Donanmayı selamladılar.

-V-

Deniz gözlü adam, güverteden denize bakarken, 25 Ağustos 1931'i gösteriyordu; yarın Büyük Taarruzun yıldönümüydü. Boğazdaydılar. Akşamın geç bir vaktiydi. Kavaklara gelmişlerdi. Yanında İktisat Vekili Celal Bayar vardı. "Öyle zannediyorum ki, beni Zonguldak'a misafir olarak davet ediyorsunuz" dedi. Sonra, Ertuğrul'un süvarisi Cemal Kaptan'a "istikamet Zonguldak" emri yolladı.

Deniz gözlü adam kamarasına çekilmişti ama diğerleri için durum farklıydı. "*Narin, ensizliği nispetinde uzun*" Ertuğrul aayanır mıydı Karadeniz'e? Ansızın bir fırtınayla karşılar mıydı Karadeniz Ertuğrul'u? Üstelik, sonradan yapılmış havaaleli bir köşkü vardı Ertuğrul'un. Deniz gözlü adam için Denizyolları umum Müdürü Sadullah Bey ilave ettirmişti. Kötü bir havada bozar mıydı dengesini? Çok uzaktan, İngiltere'den gelmişti Ertuğrul ama uzun zamanda bağlı kalmıştı. Sonradan bakıma alınmıştı ama böyle bir seyrüsefere de çıkmamıştı.

Ertuğrul'un süvarisi deneyimli bir kaptandı. Sordular kaptana, "Ertuğrul ile Karadeniz'e çıkmakta bir mahsur var mı?" "Bu tekne ile Hindistan'a gider gelirim" dedi Cemal Kaptan. "Cemal Bey" dediler, "pek haklısınız. Fakat siz bu gemide Türkiye'yi taşıyorsunuz, mütalaanızı ona göre yürütünüz". Deniz gözlü adamdı emri veren. Emri veren oysa, Hindistan'a gitmeyi göze almıştı Cemal Kaptan. Vurdular kendilerini Karadeniz'in sularına.

26 Ağustos'ta, Büyük Taarruzun yıldönümünde vardılar Zonguldak'a. O zaman daha Fransızlar havzada; kamulaştırılmamış henüz madenler. Limanın hemen açığına

Ertuğrul Yatı Zonguldak Limanı önlerinde

demirledi Ertuğrul. Süt limandı deniz. Karadeniz olanca dinginliğiyle selamlıyordu Ertuğrul'u. Fransız şirketinden alınan bir motorla Ertuğrul'dan aldılar deniz gözlü adamı. Saat 11:30-12:00 sularında, şimdi TMMOB Maden Mühendisleri Odası'nın bulunduğu binanın yanındaki küçük demir iskeleden karaya çıktı. İlk ve son kez geliyordu, Cumhuriyet'in vilayet yaptığı ilk il olan Zonguldak'a. Deniz gözlü adam, *"Zonguldak'ın derin toprakları altındaki maden serveti ne kadar kıymetli ise, bizim nazarımızda Zonguldak da o kadar çok kıymetli bir vilayetimizdir."* dedi o gün.

-VI-

Cemal Kaptan, deneyimli süvarisi Ertuğrul'un, haber yolladı. Barometre hızla düşüyordu. Gitmeliydiler artık. Ama,

başladığı hiçbir işi yarıda bırakmayan deniz gözlü adam, incelemelerini bitirdikten sonra döndü Ertuğrul'a. Demir aldılar.

Şile önlerine gelmişlerdi ki aniden patladı hava. Yalpalıyordu Ertuğrul. O havaleli köşktü nedeni. Elllerinde çakılar tenteleri kesmeye başlamışlardı. Bir ara havaleli köşkü yıkmayı bile düşündüler hatta.

İnsanlar beklenmedik, şaşırtıcı işler yaparlar tehlikenin ortasında. Kimi delicesine kaçır düşünmeden. Kimi çocukça bir cehaletle atlar tehlikenin üstüne. Kimisi donup kalır, taş keser, kıpırdamaz. Bazıları vardır ki, herkes ona bakar tehlikenin ortasında, onun ne yapacağını bekler. Deniz gözlü adam mı? Telaşsız, sakin, mutlu, gülerek izliyordu olanları.

Ne mi yaptı deniz gözlü adam? Gramofona bir zeybek plağı koydurdu. Arkadaşlarını çağırdı, kalkıp zeybek oynadı fırtınanın ortasında. Kim bilebilir ki, belki de, o büyük macera için açıldığı Karadeniz’de, fırtınanın ortasında bitmesi muhtemel bir hayatı, zeybek oynayarak sonlandırmak istedi. Severdi zeybek oynamayı deniz gözlü adam. Severdi; hayata, hayatın getirdiklerine karşı bir duruştu zeybek.

-VII-

Severdi Ertuğrul’u. 3 Ekim 1937’ydi, Dolmabahçe’den Yalova’ya, sonra da Yalova’dan Derince’ye seyrüsefer etmişlerdi. *“Asrımızın başında Türk bayrağını taşıyan gemilerin en güzeli”* diye anlatılan Ertuğrul ile son buluşmalarıydı. Aynı yıl bir kez daha seferden aldılar Ertuğrul’u. Savarona alınmıştı. Anlamış olmalı Ertuğrul olup biteni; tekneler anlar.

İyiden iyiye hastaydı artık deniz gözlü adam. Savarona’yı getirdiler. Tasarımcısı William Francis Gibbs idi; okyanus geçen gemilere imza atan bir tasarımcıydı Gibbs; 446 ft (136 m) idi Savarona’nın boyu, eni 53 ft (16 m). Heybetliydi ve çok güzeldi. Ertuğrul’un yanına demirlediklerinde daha da belli olurdu heybeti. Almanya’da yapılmıştı. Adını Hint Okyanusunda yaşadığı iddia edilen efsanevi Afrika kuğusundan aldığı söyleniyordu. Onu da çok sevdi deniz gözlü adam.

Hizmetten alınan Ertuğrul’u Haliç’e bağladılar. Tamam işte, yorulmuştu, şimdi aşkının, o mavi enginliğin koynunda dinlenir diye düşünmeyin. Ağır ağır çürüdü Ertuğrul. Almazsan demiri, çömezsen halatları çürür tekneler. Eksiliyordu içindekiler; hoyratça yitip gidiyordu ne varsa. İki makinesini söküp

Asfalt II ve Kemal Zeytinoğlu asfalt tankerine taktılar. Artık istese de gidemezdi bir yerlere; kanatları yoktu.

Sonra mı? 1952 yılıydı. Gazetelerde bir ihale ilanı çıktı; “Ertuğrul Yatı ve hizmet dışı gemilerin satışı”. İlanı veren Maliye Vekaleti idi. Deniz gözlü adamın sevdiği Ertuğrul Yatı satılıyordu; sökülecekti. Söz konusu tekne olunca sökülecek sözü yanıltmasın, düpedüz parçalanacaktı Ertuğrul. İlanda, “Haliç’te Denizcilik Bankası yeni atölye mahallinde bağlı” bulunduğu söylenen Ertuğrul için bir de satış bedeli belirlenmişti: 228 bin 153 TL.

9 Aralık 1952’de yapılan ihalede sattılar Ertuğrul’u; kilosu 13 kuruşa...

Yolunuz düşerse, Deniz Müzesi’ne gidin. Deniz gözlü adamın mütevazı kamarası; bir tek o kaldı geriye Ertuğrul’dan.

Bitirirken...

Biliyorum, uzadıkça uzadı satırlar, bitirsek iyi olur artık. Farkındayım, bir tek o küçük kız çocuğu heykelinin bulunduğu ilk görselin altında bir açıklama yok. Yok, yok, unutmadım. “Bir insanın öyküsü çok insanın öyküsüdür” diyerek başlamıştık yazımıza.

Yolunuz düşerse Zonguldak’a, çarşıdan mendireğe yürürken karşılaşacaksınız onunla; Maden Mühendisleri Odası’nın hemen yanında, deniz gözlü adamın Zonguldak’a geldiğinde çıktığı o demir iskeleyi tamamlayan merdivenlerin başında. Heykel, merdivenlerin başında, “hoş geldiniz Gazi babamız” diyerek elindeki çiçek demetini deniz gözlü adama sunan o küçük kız çocuğunun heykeli; adı Ayten Basri.

Yararlanılan kaynaklar:

- Akçiçek E. Atatürk'ün Su ve Deniz Sevgisi. Ege Üniversitesi Su ürünleri Dergisi, 2005;22(1-2):1-12.
- Doğan O. Ertuğrul'un Hazin Hikâyesi. <https://yedikita.com.tr/ertugrulun-hazin-hikayesi/>
- Ertuğrul Yatı. <https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/10201>
- Öndeş O. Atatürk Zonguldak'ta. <https://www.denizbulten.com/ataturk-zonguldakta-355yy.htm>
- Öndeş O. Devlet Yatlarımız. <https://www.denizticaretgazetesi.org/makale/devlet-yatlarimiz-4666>
- Karaca R. Ertuğrul ve Savarona Yatları. <http://informadik.blogspot.com/2014/11/ertugrul-ve-savarona-yatlar.html>
- Kılıç A. Atatürk'ün Hususiyetleri.
- Türk Tarih Kurumu. Osmanlı Padişahları. <https://ttk.gov.tr/osmanli-padisahlari/>
- Yachtlife&Travel. Saltanatın Son Cumhuriyetin İlk Yatı: Ertuğrul. <https://yachtlifetravel.com/saltanatin-son-cumhuriyetin-ilk-yati-ertugrul/>